
Директор Інституту історії України НАНУ,
головний редактор “Українського історичного
журналу”, академік НАНУ

В. А. СМОЛІЙ

ПЕРЕДМОВА

Голодомор 1932—1933 рр. — найтрагічніша сторінка в історії українського народу. Тоталітарний комуністичний режим вдався до жахливої зброї масового знищення, якою виявився терор голодом. Історики та політологи, особливо зарубіжні, використовують як аргумент визначення “штучний”, тобто “рукотворний”. Така оцінка є публіцистичною, хоча і слушною, позаяк вказує на відсутність природних аномалій того сумного періоду, але голодомор — це насамперед свідомо і національно спрямована терористична акція, цинічно виконана сталінським політичним режимом в Україні. Її запровадження призвело до фізичного винищення декількох поколінь українських хліборобів, до глибокого руйнування соціальних основ нації, її духовності та самобутності.

Упродовж двадцяти двох місяців українське село було соціальною резервацією, де функціонувала безжалісна карально-репресивна система, яка супроводжувалася катастрофічними втратами сільського населення, ганебними для людини явищами канібалізму, фізичним покріпаченням великих груп людей. Відвертим терором, голодомором, гулагівськими таборами, розкуркуленням, насильницькою колективізацією, депортаціями, згортанням українізації та русифікаторською політикою тоталітарна система насаджувала в суспільстві потворні “цінності”: принципи класової ненависті, холопську відданість вождю, ідейно-політичний фанатизм, соціальний аскетизм. Виснажлива і безплатна праця колгоспників видавалася за трудовий героїзм, а жертвовність і політична лояльність до режиму радянських людей — виразником патріотизму.

Національна трагедія, якою є голод-геноцид 1933 р. в Україні, має об’єднати український народ навколо святої справи — творення власної держави, розбудови громадянського суспільства, розвитку демократії, різних форм власності в організації економічного життя, тобто тих соціально-політичних інституцій, які унеможливають реставрацію тоталітарного режиму. У зв’язку з цим знаменними і важливими для історичного пізнання та політико-правової оцінки виявилися рішення законодавчих і виконавчих органів влади: постанови Верховної Ради України “Про 70-ті роковини голодомору в Україні” від 28 листопада 2002 р., “Про проведення парламентських слухань щодо вшанування пам’яті жертв голодомору 1932—1933 років” від 6 грудня 2002 р. та розпорядження президента України “Про додаткові заходи у зв’язку з 70-ми роковинами голодомору в Україні” від 6 грудня 2002 р.

Вперше за десять років, якщо брати за пункт відліку 1993 р., проблема голодомору була винесена на сесію Верховної Ради України. Так, 12 лютого 2003 р. відбулися парламентські слухання з питань політико-правової оцінки

голоду 1932—1933 рр. в Україні, які справили важливий вплив на подальше вивчення його причин і наслідків.

Засоби масової інформації не приділили цьому історичному факту великої уваги, а він є справді державотворчим чинником, тому що у такий спосіб ми постаємо перед світовою спільнотою державною нацією, цивілізованим, шанобливим і справді великим народом. Ми спромоглися назвати злочин проти народу злочином, спокутуючи за довготривале його замовчування, звільняючи від сорому нашу ущемлену совість, розкріпачуючи національну гідність, закуті роками заборон і переслідувань у політичні кайдани, абсолютного ігнорування самого факту голоду. Істина про масштабність трагедії 1933 року має слугувати відновленню історичної справедливості, сприяти прозрінню всього суспільства, примиренню людей, моральному зміцненню очевидців і жертв від нестерпного болю та шоку, заподіяного голодомором.

Редколегія “Українського історичного журналу” зібрала у цьому номері статті і повідомлення на тему голоду 1932—1933 рр. Ми вшановуємо 70-річчя голодомору публікаціями, які відбивають найменш відомі або дискусійні аспекти цієї проблеми. Читачі “УІЖу” можуть переконатися в тому, що науковий рівень цих публікацій досить високий. Адже більшість авторів опрацьовує тему голоду 1932—1933 рр. упродовж 10—15 років.